

דמויות

ישראל זמורה, איש המחברות לספרות

מאת אוריאל אופק

"אני עצמי מוותר בלב שלם על תואר-הכבוד רב-החשיבות 'מבוגר', ובלבד שלא אוותר על קריאת ספר מובחר, המיועד לבני הנעורים, ועל קריאת שירי ילדים מובחרים, שקראתיים כמה וכמה פעמים ונהייתי מהם לא פחות מאשר אילו קראתי שירים וסיפורים חשובים, המיועדים מראש לגילי המכובד". דברים רבי-משמעות אלה חזרו ונאמרו כמה פעמים, אם בכתב ואם בעל-פה, על-ידי ישראל זמורה, המבקר, המתרגם והמו"ל, שמת בחורף זה בשנה ה-84 לחייו.

עלם צעיר היה זמורה כשעלה לארץ-ישראל עם חלוצי העליה השלישית. הוא נולד בעיירה הקטנה פוצ'ומבאוצ'י שבפלך בלא (בסראביה) באביב תרנ"ט (1899). בצעירותו למד ב"חדר" ובישיבה, אך אחרי גיל הבר-מצוה גילה את עולם הספרות היפה, ובגיל 15 פירסם את ביכורי שיריו בשבועון-הילדים "הפרחים", שערך והוציא י"ב לבנר. אחרי שהשלים את השכלתו בפטרבורג ובאוודסה עלה ב-1925 לארץ, ובמהרה מצא את דרכו אל חוג הסופרים הצעירים, שנתכנה "חבורת כתובים" (על-שם השבועון "כתובים", שערכו אברהם שלונסקי ואליעזר שטיינמן). מאז היו חייו קודש להרחבתה ולהעשרתה של הספרות העברית היפה. אחרי הפילוג שחל בחבורת "כתובים" יסד את הרבעון והוצאת-הספרים "מחברות ספרות" והיה המו"ל והשושבין של קבוצת משוררים וסופרים צעירים, ביניהם נתן אלתרמן, בנימין גלאי, יונתן רטוש, אהרן אמיר, בנימין תמוז וכותב השורות האלה. בשנת 1960 ערך זמורה את ספרית "שחרית" שליד משרד החינוך והתרבות, שהוציאה ספרי ילדים מובחרים. אחר-כך ערך את הירחון "מאזניים", ואת המדור לספרות של "קול ישראל".

כל שנות פעילותו הספרותית הקדיש זמורה מרץ ומשאפים לטיפוחה של ספרות-ילדים מובחרת. היה זה הוא שהביא לקוראים העבריים הצעירים את "הרוח בערבי הנחל" מאת קנת גרהם, את "פו הדב" ושאר ספרי א"א מילן, את "פיטר פן", את "סנדל הזכוכית" וספרי אלנור פרז'ן נוספים. הוא ההדיר ספרים עבריים

ישנים, שיש להם שייכות לספרות-ילדים ("משלי שועלים", "משל הקדמוני", "צמח צדיק", "סיפורי פלאים" ליעבץ), אף פירסם ספרי-ילדים מקוריים חדשים ותירגם בעצמו יצירות-מופת לבני הנעורים: "עלילות הברון מינכהוזן" מאת בירגר, "ער־מונית" מאת צ'חוב, מסיפורי פרישווין, טולסטוי, אושינסקי, ממשלי איסופוס ועוד. לכמה מן הספרים שהוציא, או ההדיר, כתב מבואות או "אחרית דבר".

זמורה היה אדם חסר-פשרות, ועם זאת מסביר פנים ולבבי. כאשר החליט להוציא ספר חדש לילדים או למבוגרים, עשה זאת רק בשל ערכו הסגולי של הספר והתעלם לחלוטין מן הצד המסחרי. על כן היה מצבה של הוצאת "מחברות לספרות" דחוק רוב השנים, אבל המו"ל שלה, ישראל זמורה, היה גאה ומאושר: הנה הצליח להוציא עוד ספרים חדשים, שיביאו חוויות לא נשכחות לקורא הצעיר והמבוגר.

עד ימיו האחרונים עקב זמורה אחרי המתרחש והמתחדש בעולם הספרות וספרות-הילדים, אף הירבה להביע את דעתו על בעיות הקריאה והספרות. באדר תשל"ו (פברואר 1976) פירסם ב"ספרות ילדים ונוער" את מאמרו החריף "ספרות ילדים", בו כתב בין השאר דברים נכוחים אלה:

"סיפור לילדים ושיר לילדים אינם סיפור ואינם שיר, אם אינם מעניינים גם את הגדולים. ואשר על כן, סיפור שעיקרו שובבות סתם, או הרפתקנות חסרת היגיון אנושי לצורך הנפש, סיפור המשבת את הקפיצה והריצה והקונדסות בלי המאור שבגילויים טבעיים אלה — לא סיפור הוא, אלא חנופה משחיתה ועשיית שקר... אנו מגדלים עכשיו את עצמנו מחדש, אנו מחנכים את עצמנו מחדש; חובה עלינו להקפיד הקפדה רבה לגבי ספרות המוגשת לילדינו".